

Szombathelyi Egyházmegyei Karitás

Boldog Ceferino Intézet

Tárgy:

„Cigánypasztoráció a Kárpát-medencében - egyházi és civil szakemberek szociális érzékenységeinek növelése” című, EFOP-5.2.2-17-2017-00046 azonosítószámú támogatási szerződés keretében megvalósuló projekt megvalósításához módszertan leírása.

ISTEN KÉPMÁSÁRA TEREMTETETT...

Módszertan megismerése

Hazai tevékenységek háttérének értékelése

Készítette: Boldog Ceferino Intézet (Emődi István és Emődiné Csapó Barbara)

Készült: Miskolc, 2019.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

*Hálás köszönetemet szeretném kifejezni Horváthné Tóth Juditnak
a tördelési, szerkesztési munkáért, ötletekért, kreatív gondolkodásért,
kritikáért és nem utolsósorban sokéves barátságáért!*

BEVEZETŐ

A *Cigánypasztoráció a Kárpát-medencében – egyházi és civil szakemberek szociális érzékenységeinek növelése* című projektet a Szombathelyi Egyházmegyei Karitás és a Boldog Ceferino Intézet konzorciuma valósította meg.¹ A projektben határon túli együttműködő partnerek – Gyulafehérvári Caritas, Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség, Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye és Kassai Főegyházmegye – részvételével került sor tapasztalatcserére, tudásmegosztásra.

A projekt megvalósítása első lépéseként az együttműködő partnerek bevonásával készült egy helyzetelemzés a magyarországi cigánypasztoráció jelenlegi helyzetéről. A magyarországi cigánypasztoráció néhány évtizedes múltra tekinthet vissza, mégis határozott eredmények láthatók. Célunk a jól működő gyakorlatok megtalálása és bemutatása, illetve egy olyan módszertan összefoglalása, amely átadható, más-hol is alkalmazható. Kérdésként merül fel, hogy létezik-e ilyen? Azok a módszerek, amelyek működnek az egyik helyen, vajon működhetnek-e egy másik helyen is? A projekt keretében két éven keresztül rendszeresen találkoztak a partnerszervezetek, műhelymunkák, előadások alkalmával vitatták meg azokat a pontokat, amelyek rámutattak a jelen helyzetre, illetve születtek javaslatok a továbblépésre a sarkalatos területeken. A cigánypasztoráció fogalma egyes embereknek eltérő tartalommal bírhat. Számunkra, akik a projekt részeként sokszor és sokat beszélgettünk munkánkról, a cigánypasztoráció a cigány közösségek lelkigondozást jelenti, első sorban a katolikus egyházon belül, ami szerves része a cigányság felzárkózásának, a társadalomba való beilleszkedésének. A keresztény egyházak kifejezett misszióknak tekintik a cigányok között végzett munkát, mert az egyház természeténél fogva misszióra hivatott. A missziót gyakran tekintjük egyfajta vallásos megnyilvánulásnak, melynek célja az Istennel való kapcsolatunk megélése más emberek szolgálata által.

Habár a lelki élet elmélyítése az elsődleges célja cigánypasztorációnak, ez nem merül ki a cigány nyelvű misézésben, kultúra ápolásában, cigánybúcsúk zárandoklatok szervezésében, hanem tevőlegesen részt vállal egyházunk a cigányság mint hátrányos helyzetű népcsoport társadalmi felzárkózásának segítségével. Számos iskolát, oktatási, szociális, gyermekvédelmi intézményt vett át az államtól a katolikus egyház, hogy a cigányságot egzisztenciálisan is kedvezőbb helyzetbe segítse. Fontos és nem elhanyagolható a cigány kultúra ápolása, a cigányság identitását megőrző programok szervezése, amelynek szerves része az anyanyelv ápolása. A társadalmi inklúzió felé fontos lépés a cigányok és nem cigányok számára közös események szervezése, amely segít egymás megismerésében, az előítéletek lebontásában.

Kétségtelen, hogy a nem túl hosszú múltra visszatekintő cigánypasztoráció kezdeteit, ha keressük, 1941-be, Hodászra kell visszamennünk. Sója Miklós atya munkássága volt a kezdete annak, hogy egy magyarországi népcsoport speciális pasztorális megközelítésről egyáltalán beszélni kezdtek. A cigányok

¹ EFOP-5.2.2-17-2017-00046 azonosító számú projekt.

különleges kultúrája soha nem könnyítette meg a többségi társadalomba való betagozódást, viszont aki elég bátor, hogy közelebb menjen – lelki és fizikai értelemben egyaránt – azt nagyon sok pozitív meglepetés érheti.²

Sója Miklós atya munkássága hívta fel a magyar Katolikus Egyház figyelmét a cigányság sajátos helyzetére, kultúrájára és pasztorális igényeire. Ezzel párhuzamosan az Egyház római vezetése is felismerte a speciális helyzeténél fogva a pasztorális ellátás szokásos keretein kívül eső cigányság felkarolásának szükségességét. A Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa által kiadott dokumentum irányelveket, javaslatokat fogalmaz meg a társadalom peremén élők az egyházba történő bevonására.

„Ez a dokumentum is jele annak, hogy az Egyház szívén viseli a cigányság sorsát, akiknek szükségük van egy sajátos lelkipásztori ellátásra, amely vigyáz, figyel kultúrájukra. A cigány kultúrának is át kell mennie a halál és a feltámadás húsvéti misztériumán, ami természetesen minden kultúra számára szükséges. Az evangelizáció egyetemes történelme világosan mutatja, hogy a keresztény üzenet terjedését mindig kísérte a kultúrák megtisztításának folyamata, amelyet úgy tekintettek, mint szükséges felemelést. Tehát nem hasznos a cigány kultúra minden szempontjának megkülönböztetése és a vonatkozó evangéliumi tanácsok figyelembevétele nélküli védelme. A megtisztítás ugyanakkor nem kiüresítést jelent, hanem a körülvevő kultúrával történő bizonyos fokú integrálódást. Az inkulturáció folyamatáról van itt szó igazából. Vagyis a cigányok és a nem cigányok közötti kiengesztelődés és közösség a kultúrák törvényes egymásra hatását is elősegíti.” írja Stephen Fumio Hamao bíboros az *Irányelvek a cigánypasztorációban* című dokumentum bemutatásában.³

A cigányság pasztorációjában sürgetnek a demográfiai adatok is:

„Szakemberek becslése szerint, a magyar társadalom nincs abban a helyzetben, hogy ne foglalkozzék a cigánysággal. A tízmillió lakos közül 6-7 százalék a roma etnikumhoz tartozik, ez 600-700 ezer személyt jelent. Míg a cigány népességben a legfiatalabb korosztályok a legnépesebbek, addig a magyar össztlakosság fiatalabb korosztályai egyre kisebb létszámúak. Ennek következtében a cigány népesség fiatalabb.⁴ Míg az össznépesség 1990 és 2000 között mintegy háromszázezer fővel csökkent, addig a 6 százaléknyi cigányság létszáma több mint százezerrel növekedett. Ez a jövőt is előrevetíti. A jövőben várható, hogy a cigányság

² Vö.: Rózsahegyiné Juhász Éva: Sója Miklós öröksége Hodászon. Cigány Néprajzi és Történelmi Egyesület Romológiai Kutatóintézete, Szekszárd 2004.

³ Irányelvek a cigánypasztorációban. Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma. Róma, 2005. december 8.

⁴ Élő Anita: Kisebbségből többség. In: Válasz.hu, 2018.03.13. <<http://valasz.hu/itthon/kisebbségbol-tobbseg-127777>> Idézi: Balogh Győző János: A Magyar Görögkatolikus Egyház cigányok között végzett missziója 1936-2016 között. Doktori értekezés. PPKE HTK, 2019., 81. o.

arányaránya az össznépesség körében egyre gyorsabban fog növekedni. Tehát nemcsak azért kell foglalkoznia a magyar társadalomnak a cigánysággal, mert a cigány lakosság aránya magas, hanem azért is, mert a népesség legdinamikusabban növekvő létszámú csoportja.”⁵

Ezért is nagyon fontos, hogy egyházunk miként reagál erre a kihívásra, milyen külső és belső erőforrásokat mozdít meg annak érdekében, hogy a cigányságot Istenhez közelebb segítse, ezáltal pedig a társadalom aktív és erős részévé formálja. Ebben a munkában is kérdés, hogy milyen eszközök szükségesek a motiváció kialakításában. Ezt a folyamatot kívülről segíteni lehet, de belülről kell indulnia. Erről Balogh Győző atya így ír:

„Ebbez természetesen a cigányság akarata is szükséges tényező, melynek, alulról jövő kezdeményezésként, belső igényként kell megjelenie. A belső igény felkeltésében jó segítséget nyújtanak tapasztalataim szerint a Cursillo lelkiismereti mozgalom és a hiteles tanúságtételek. Ennek gyakorlati vonzatai is vannak, hiszen az Egyház nem minden területére tud papokat disponálni, ezért szükséges, hogy arról gondolkodjunk, hogy mit tehet a Görögkatolikus Egyház a területein élő cigányság hitének mélyebb megismertetése és konzerválása érdekében.”⁶

⁵ A legdinamikusabban növekvő népcsoport. In: Új Ember, 2008.06.01. <<https://ujember.hu/a-legdinamikusabban-novekvo-nepcsoport/>> Idézi: Balogh Győző János, 81. o.

⁶ Balogh 81.o.

A CIGÁNYPASZTORÁCIÓ KEZDETEI

Arra keressük a választ, hogy vannak-e általános és átadható jó gyakorlatok, elvek, amelyeket jó tanácsként, csokorba kötve át tudunk adni azoknak, akik ebben a munkában szeretnének részt venni. Megannyi szervezetet ismerve is csak ugyanaz a lelkiület, kreativitás, szeretet és áldozat a „módszer”, amit Sója Miklós atya mutatott. 1941 óta nem tudunk jobbat mondani, csak azt, hogy *lásd meg embertársad arcában Jézus arcát, és akkor tudni fogod, hogy mi a dolgod!*

Rövid összefoglalásként nézzük meg, hogy a cigánypasztoráció alapjait letevő, a cigányságra mint leszakadó népcsoportra a figyelmet felhívó Sója Miklós atya mit tett, milyen lelkiülettel fordult a cigánysághoz, mi az, amit meg tudunk tanulni tőle.

Amikor megérkezett Hodászra, meglátogatta a „Kolerás”-nak nevezett faluszéli területet, ahol a cigányok éltek. Első látogatásáról ő maga így vallott:

„1941-ben idekerülve, nagy érdeklődéssel mentem ki a falu szélére, a cigánytelepre. Egy tágasabb falusi portának is alig elégséges területen tömérdek tákolt, düledező kalyiba, földbe ásott kunyhó éktelenkedik, belül egymás hegyén-hátán emberek, ruha jóformán csak némelyiken. Az egész telepen nincs egyetlen kút, egyetlen wc sem. Egyben dögtér is volt ez a terület. Akár kunyhó, akár kalyiba, az ablak mindegyike eldobott, törött üvegből került, keret nélkül, sárral beerősítve a bejárati ajtóval szemközti falba. Belépéskor úgy éreztem magam, mintha Dantét én kísértem volna le a pokolba és szemléltem volna végig a legválogatottabb emberi szenvedéseket. Itt a pokol mélyén már elhatároztam, hogy mint pap nem azért fogok dolgozni, hogy a cigányokat először Istenhez vezessem, hanem hogy az emberekhez vezessem, az emberi társadalomba vezessem őket, emberi méltóságuk felismertetése révén.”⁷

Ebben az első néhány mondatban ki is jelölte a cigányságra irányuló misszió irányát: *méltóságot adni, visszavezetni a társadalomba, Istenhez vezetni.*

A búcsújárás kialakulása

Mivel Hodász a Máriapócsra vezető úton fekszik, gyakran hallották a cigányok zarándokokat énekelni.

Sója Miklós atya így emlékezett vissza: *„Arra kértek, hogy azokat az énekeket egészítsem ki teljes énekre. Kérésükre ezt még két ilyen énekkel tettem meg, s meg is tanítottam őket ezekre. Olyan szépen énekeltek, hogy megjegyeztem: máris van annyi tudásuk, amennyi bőven elég egy máriapócsi zarándoklathoz. E kijelentés annyira tűzbe hozta az egész közösséget, hogy rimánkodni, majd követelőzni kezdtek: vezessem el őket Máriapócsra.”⁸*

1942. szeptember 13-át írtak, amikor először jártak a pócsi búcsúban. Ezen a napon vagy a hozzá legközelebb eső vasárnap tartják a keresztfelmagasztalási búcsút Máriapócsra, amely azóta a pócsi búcsú

⁷ A hodászi cigányok papja. Idézi: Rózsahegyiné, 9. o.

⁸ A hodászi cigányok papja. Idézi: Rózsahegyiné, 10. o.

rendjébe mint cigány búcsú került be. Ezeken az alkalmakon napjainkig a hodászi vagy a kántorjánosiban levő cigány egyházközség kedvéért cigány nyelven miséznek. Sója Miklós idejében gyalog jártak a pócsi búcsúra, később szervezeten busszal, illetve ma sokan saját autójukkal mennek. Hogyan is történt mindez annyi évvel ezelőtt? Az idők folyamán a cigányok egyre jobban kezdtek készülni a búcsúra, az egyik legfontosabb eseménnyé vált az életükben. Új ruhát varrtak és varratnak illetve vesznek még napjainkban is. Eleinte még sokan mezítláb, de fehér ingben és sötét nadrágban mentek.

Az első máriapócsi zarándoklat nyitotta fel a hodászi hívek szemét, hogy templomra van szükségük. Először béreltek egy épületet, majd vásároltak, hozzáépítettek: egyszóval két kezük munkája és sok-sok segítség eredményeként lett saját temploma a közösségnek, amire mai napig nagyon büszkék. Az első templom először iskola és közösségi ház néven került bejegyzésre, ami igaz is volt. A falakat a szentképek mellett az iskolából kapott betűk és a szorzótábla díszítette, itt tanította Miklós atya a gyerekeket a betűvetésre.

„A fal tövében feküdt egy hosszú pálca, amellyel minden betűt el lehetett érni. Sokat nyúzódtott e pálca, a gyerekek versengve kapdosták ki egymás kezéből, különösen, ha tétre ment a betű felismerés, ha ihjesmit mondtam: ez a szalag, ez a kötény vagy cukorka azé, aki a pácával sorra mutogatja a szó betűit.

A legelső vizsgáló Zági volt, aki lány korában kezdett el ismerkedni a betűkkel s fiatalasszony volt, amikor levizsgázott olvasásból úgy, hogy egy vasárnapi misén felolvasta az esedékes bibliai részt. Összesszerveztem az iskola igazgatójával is, aki telerakatta a kápolnát iskolai padokkal, az oltárképet letakarta egy nagy fekete iskolai táblával és egy lejáró pedagógus minden este oktatta a felnőtteket betűvetésre. De valahogy a pedagógusok türelme elfogyott. Még ez a kis idő is jó szolgálatot tett, mert jó indítást adott a felnőtteknek a betűk világával való ismerkedéshez.”⁹

Sója Miklós hamar felismerte, hogy nem prédikálni, hanem cselekedni kell közöttük.¹⁰

Bevonta a cigány nyelvet is a liturgiába. Saját maga fordított liturgikus szövegeket cigány nyelvre, majd betanította a cigányoknak, hogy jobban be tudjanak kapcsolódni a liturgiába.¹¹ Ebből érezték a cigányok a megbecsülést, felemelést. Goretti Mária tiszteletére szentelték a kápolnát, a tisztaság példáját

⁹ A hodászi cigányok papja. Idézi: Rózsahegyiné, 16. o.

¹⁰ Rózsahegyiné, 16. o.

¹¹ „Egy nagyon kedves barátom, Sója Miklós csinált a cigányoknak misekönyvet, cigány liturgiát.”

Vö: Kreol csokor - Wagner Viktóriának „A cigányok védőjének” emlékeiből. 1986. <https://szocialistestverek.hu/5-koenyvtar/kortars-testverek-irasai/170-wagner-viktoria-testver-kreol-csokor>
Wagner Viktória szociális testvér, zöldkeresztes védőnő 1958-ban került Kiskundorozsmára, ahol élete végéig, 1994-ig a helyi cigányság végsőig önfeláldozó védőnőjeként és lelkigondozójaként vált közzismertté. A településen minden évben megemlékeznek a magyar Teréz anyaként emlegetett nővéréről, aki mindenkinek segített, aki hozzá fordult. Egész életét hitének, hivatásának és a segítségnek szentelte. Az Ő megfogalmazásában, hogy ki is a védőnő, azt felelte: „az ingyen jó barát”. Idősen és betegen is örök derűvel fogadta a hozzá érkezőket, háza valóságos zarándokhely volt a szegedi keresztények, kispapok, a fiatal értelmiség számára. Halála után szülőházában, a borsodi Parasznyán emléktáblát avattak, Dorozsmán pedig utcát neveztek

állítva ezzel is a cigányok elé. A kulturális élet minden területén bevonta a cigányokat: színjátszó kört és focicsapatot szervezett, könyvtárat alakított ki a templom egyik sarkában.¹²

„Az ő lábukhoz is innen az oltárról gurult le az első pettyes futball. Innen öltötték magukra az első, vadonatúj, legkiválóbb minőségű teljes futballszerelést, amelynél jobbat a NB I-esek sem viseltek. Ettől kaptak kedvet a környékbeli közösségek cigányaival való körmérkőzések megszervezésére. Melyek egyikén a tét, ha jól tudom egy hízótt liba volt. Ugyanis a hodászi kezdeményezés hatására a szomszéd közösségek cigány ifjúsága is megmozdult. Akkortájt a cigányok sportjával, sportoltatásával még nemigen törődött senki. Pedig a putrik párás, bűzös levegője után nekik is jót tett volna egy kis sport, ami ráadásul még lelket kiegyensúlyozó szórakozás is.”¹³

Aki ma Hodászon jár, az nem kételkedik többé abban, hogy Sója Miklós atya munkája eredményes volt. Nincs olyan felnőtt, aki nem fejezte a be az általános iskolát. A gyerekek középiskolában tanulnak tovább, többen egyetemre, főiskolára mentek. Néhányan pedig az egyetem elvégzése után – óvónő, védőnő, szociális gondozó – vissza tudtak menni Hodászra dolgozni, mert már van olyan intézményhálózat, amely tudja foglalkoztatni őket.

Miklós atya Istenhez vezette a cigányokat, méltóságot adott, a helyi társadalmat befogadóbbá tették a látványos eredmények. Tanította nemcsak a gyerekeket, de a felnőtteket is, innovatív módszereket vezetett be. A kultúra minden területén épp annyi kihívás elé állította a helyieket, amennyi a fejlődésüket szolgálta. A templomépítéssel létrejött és megerősödött a cigány egyházközösség. Nyugdíjba vonulása után is szépen haladt a kijelölt úton a gyülekezet.¹⁴ Nem véletlen, hogy ma, 2019-ben is a hodászi mintát veszik alapul, akik szeretnének cigánypasztorációs munkát kezdeni.

Sója Miklós atya nyomdokain többen elindultak: Lankó József és Somos László atyák,¹⁵ komoly szervezetek jöttek létre, és szerzetesrendek is kiemelten foglalkoznak a cigányság felemelésével. Levonható-e valamiféle következtetés, hogy mi az, ami működik? Tudunk-e tanulni egymástól? Hol tart ma a cigánypasztoráció, vannak-e olyan hiányosságok, amelyek pótolhatóak?

el a tiszteletére. Nevének említése nélkül nem beszélhetünk a magyarországi cigánypasztoráció hőskoráról.
<https://videa.hu/video/emberek-vlogok/wagner-viktoria-neni-szocialis-testver.mp4-Nt8szjm2HbHGRgk3>
<http://www.hungarikum.hu/hu/content/wagner-viktoria-munkassaga>

¹² Rózsahegyiné, 19. o.

¹³ A hodászi cigányok papja. Idézi: Rózsahegyiné, 22. o.

¹⁴ Rózsahegyiné, 25. o.

¹⁵ Lankó József alsószentmártoni, Somos László kaposfői plébános.

A magyarországi cigánypasztoráció jelenlegi helyzetéről pillanatfelvételt készítettünk olyan szakemberek bevonásával, akik a **Boldog Ceferino Intézet** és a **Szombathelyi Egyházmegye** közös projekttevékenysége által szervezett találkozókra részt vettek. A találkozók, műhelymunkák, konferenciák az országban több helyen kerültek megrendezésre, a helyi szakemberekkel és a helyi cigánypasztorációs munkával ismerkedhettek meg azok, akik távolról érkeztek. Számos beszélgetés, interjú után írtuk le, összegeztük az elhangzottakat azzal a céllal, hogy egy olyan stratégia készülhessen, ami a továbbiakban segít, hogy a valós igényekre hosszú távon is működő választ adhassunk.

PILLANATFELVÉTEL A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYPASZTORÁCIÓRÓL

Az elemzés módszere: SWOT analízis

A módszer maga alkalmas arra, hogy meghatározzuk, hogy az érintett területen hol vagyunk most, milyen belső erőforrásaink vannak, illetve milyen külső fenyegetettségre kell figyelnünk. A módszer által tehát arra teszünk kísérletet, hogy megfigyeljük, hol tartunk ma, 2019-ben a cigánypasztorációban, milyen erősségeink vannak, mik a gyenge oldalaink, illetve milyen lehetőségeket tudnánk kihasználni és milyen veszélyek vannak, amelyekre érdemes odafigyelni. Az erősségek és a gyengeségek a belső környezet tényezőit mutatják, míg a lehetőségek és a veszélyek a külső környezet hatásait. Elemzésünk célja tehát egy olyan stratégia megalkotása, amely utat mutat, hogy a meglévő erősségeinkre alapozva a lehetőségeinket még inkább ki tudjuk használni, a lehetséges veszélyeket pedig időben elkerülhessük.

A szó maga négy angol szónak a kezdőbetűje.

S – strength – erősségek,

W – weakness – gyengék,

O – opportunity – lehetőségek,

T – threat – veszélyek.

Az *erősségek* olyan belső tényezők, amelyek jól működnek és van rá hatásunk, hogy még jobban működjenek. A *gyengeségek* szintén belső tényezők, amelyekre tudunk hatást gyakorolni. A *lehetőségek* olyan adottságok, amelyek rajtunk kívül állnak, de általuk ki tudjuk használni az erősségeinket. A *veszélyek* olyan külső tényezők, amelyek rajtunk kívül állnak, és az eredményességünket csökkenthetik.

Mivel az *erősségek* és a *gyengék* saját belső erőforrásainkat mutatják meg, ezért van rá hatásunk. Ezeket tudjuk átalakítva célokként, javaslatokként megfogalmazni. Mivel a projekt során sok szervezet sok munkatársa találkozott, osztotta meg tapasztalatait, ezért sokak véleményét tükrözi.

ERŐSSÉGEK	GYENGÉK
<ul style="list-style-type: none"> + befogadó közeg + formálható közeg + jól képzett munkatársak + elkötelezett munkatársak + erős az oktatás + eredményes programok + sokféle szervezet van jelen (oktatási, karitatív, szociális) + a jelen lévő szervezetek helyi szinten, valós igényekre adnak választ + van központi intézmény + a püspöki kar számára fontos a cigánypasztoráció + egyházmegyei referensek kinevezése + a cigánypasztoráció nyomán közösségek épülnek + együttműködések születnek (pl. ESZPH) + kreativitás a pasztorális célok elérésére 	<ul style="list-style-type: none"> - kevés a megtért, hiteles cigány vezető - kevés az elkötelezett pap - gyakran cserélődnek a papok - kevés a jól képzett szakember - szakemberek fluktuációja - alulfizetett szakemberek - egyházmegyei referensek hiánya - egyházmegyei referensek gyakori cseréje - központi koordináció hiánya - a cigányság gazdag kultúráját nem ismerik a cigányok sem (identitás hiánya) - a felfelé mobilitás hiánya - rövidtávon gondolkodás, azonnali eredmény várása - személyhez kötődő programok
<ul style="list-style-type: none"> + sok szervezet van jelen (hálózatosodás lehetősége) + karitatív szervezetek jelenléte + cigányok bevonása a pasztorális és egyéb feladatokba + cigány közösségi vezetők képzése + vágy a tanulásra + átvett iskolák, mint újabb lehetőségek a pasztorációban + lelkeségi mozgalmak jelenléte (Cursillo, Fokolare) + szerzetes rendek jelenléte + irányelvek megvalósulásban vannak + ösztöndíjak, mint motiváló tényezők + munkahely teremtés (egyházi vagy egyházközei pozíciókban) + cigányság kezd öntudatra ébredni + lelkeségi programokba bevonás + önkéntességben rejlő lehetőségek + állami támogatások is megjelentek 	<ul style="list-style-type: none"> - élő hit nélküli cigányság - az aluliskolázottság miatt nehéz a megélhetés, nehéz vezetőket találni - kevés az egyházi háttérű felnőttoktató program - pozitív diszkrimináció (ingyenesség) - a szekták hamar megtévesztik a meg nem tért cigányokat - konkrét cél nélkül szervezett rendezvények - a többségi társadalom kevésbé befogadó - pasztoráció helyett adományozás (reményvesztés, függőség) - könnyített Evangélium kínálása - elszigetelten működő szervezetek - vidéken erősebb a pasztorális jelenlét, mint a nagyvárosokban - a cigánypasztorációban dolgozók sem erkölcsileg, sem anyagilag nincsenek megbecsülve - a fenntarthatóság bizonytalan - forráshiányos a működés - a bizonytalan finanszírozás miatt nehezen tervezhető program hosszabb távra
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK

A MAGYARORSZÁGI CIGÁNPASZTORÁCIÓ ERŐSSÉGEI

A beszélgetésekhez a pályázat által biztosított találkozók adtak teret és keretet, ahol a gyakran találkozó, kezdetben idegenként egymás mellé ülő, előadást hallgató csoporttagokból baráti társaság lett. A tenni akarás vágya, a segítő szándék és az elkötelezettség voltak a fő motívumok. Ezeket a beszélgetéseket a közös útkeresés, a püspök atyákkal történő őszinte beszélgetés, a területen szerzett sokéves tapasztalat jellemezte. A résztvevők között több cigány származású testvér is volt, tehát valóban egy kétoldalú beszélgetésként és útkeresésként értékelendő.

Ami erős alapot jelent a cigányság közt végzett bármilyen munkában, az **a cigányság vallásossága, és az, hogy az őszinte közeledésre szívből reagál.** Habár a cigányság vallásos, rendszerint nem járnak templomba. Papot általában az élet két végpontján látnak: kereszteléskor és temetéskor. A gyerekeket legtöbbször megkereszteltetik és a halottaikat is pappal temettetik el. Felnőttek is gyakran örömmel vesznek, ha valamilyen oknál fogva valamiféle vallási, hitbéli dolog előkerül. Szívesen beszélnek a hitükről, és el is mondják, hogy mit gondolnak, mit tudnak a témáról, örülnek, ha valamivel kiegészíthetik tudásukat. Rendszerint kérdeznek, megfogalmazzák, hogy tudják, hogy hiányosak az ismereteik, de szeretnék ezt pótolni. Őszinte közeledésre hasonlóképp reagálnak, a hosszabb ideig történő együtt munkálkodásnak **látható formáló hatása van.** Igaz ez az oktatásban és a lelkipásztori munkában is. Számos jó példa mutatja, hogy a közösséghez tartozás gyümölcsöt hoz. Egy megtért ember, vagy egy vallásos közösség formálja a körülötte lévőket is. Ha van formáló erő, egy lelki vezető, egy szerzetesközösség, akkor csak idő kérdése a változás.

Egyre többen veszik tudomásul, hogy a fejlődés, a tanulás az egyetlen út. Hodászon például már nincs olyan felnőtt, aki nem fejezte be az általános iskolát. A felnőttek Balajton is szakmát tanulnak, érettségiznek. Nem ritka, hogy egyetemre, főiskolára is eljutnak a cigány fiatalok. Sokan részt vettek a **Hit Iskolája**¹⁶ oktatási programban azzal a céllal, hogy a lelkipásztori munkában segítőkként vegyenek részt. Markáns változások mentek végbe azokon a helyeken, ahol permanensen és célzottan folyik pasztorációs tevékenység, melynek nyomán közösségek jönnek létre. A kiszolgáltatottság mértéke csökken ott, ahol az iskolázottság szintje emelkedik. A családi és egyéb ügyek intézése elengedhetetlen, megadja az önállóság jó érzését, ami további önbizalom növelő tettekre sarkall.

A cigánypasztorációban kevés, de jól képzett és elkötelezett munkatárs dolgozik. A munkatársak kiválasztásánál fontos szempont a jól képzettség, de sok más szempontot is figyelembe vesz a munkáltató, amikor erre a nem könnyű, de annál többet adó területre keres munkatársat. Alapjában véve nehéz ezen a területen munkatársakat találni, elsősorban a cigányságról kialakult negatív kép miatt. Aki

¹⁶ Boldog Ceferino Intézet lelkipásztori munkatárs képzése

viszont elég bátor, hogy kipróbálja magát, szívesen marad ezen a területen. A cigánypasztorációt tágabban értelmezve ide érthetjük mindazokat, akik valamely karitatív szervezetenél dolgoznak, az önkénteseket, az egyházi oktatás területén dolgozókat és persze konkrétan a lelkészeket és a lelkipásztori segítőket. Az **önkéntesek szerepe** nagyon fontos, hisz ők a szabad idejüket áldozzák fel azért, hogy rászoruló testvéreinken segítsenek. Szép dolog anyagi támogatást adni, de az ember és ember közötti kapcsolat, egy mosoly, egy kézfogás értéke nem mérhető forintban.

Fontos szerepet játszanak a lelkiségi mozgalmak, amelyek nagy népszerűségnek örvendenek cigány testvéreink körében. A cigánypasztorációban leginkább a **Cursillo** mozgalom van jelen. A Cursillo „keresztény tanfolyamot” jelent, középpontjában a személyes istenkapcsolat áll. A négynapos program alatt sok kiscsoportos beszélgetés, előadások, szentségimádás, közös szentmise adja azt a tapasztalatot, hogy Jézus Krisztus, a Megváltó jelen van az életünkben. Ez a tapasztalat átformálja az emberi lelket, és megújulva, tette készen, tanítványi, missziós lelkülettel mennek haza. Megtapasztalják, hogy az egyház befogadó, hogy ott otthonra lehet találni, és ez a tapasztalat másokra is kisugárzik. Lényege, hogy a négy nap után további rendszeres találkozók alkalmával megerősödve, a plébánián feladatot vállalva apostoli lelkülettel mutasson példát. Azokon a településeken, ahol sokan vettek részt Cursillon, az egész közösség érzi a jó hatását.

Ezekből **a cursillós csoportokból több cigány vezető is felnövekedett**. Ha egy ember beengedi Jézust a szívébe, az élete minden területén változások következnek be. A megtért ember tudja az örömhírt a saját közösségébe tovább vinni. Mennyire szép lenne, ha minden cigány közösségnek cigány vezetője lenne, imaórákat, bibliaórákat, családi csoportokat vezetnének! Ha a lelkipásztor, aki a cigányság evangelizációját választja hivatásának, cigány származású lenne!

A cigánypasztoráció egyik erőssége az oktatás. Minden szinten sok-sok jó gyakorlattal van jelen katolikus egyházunk. Óvodák, átvett és új alapítású általános iskolák, szakiskolák, szakgimnáziumok, szak kollégiumok kétséget kizáróan magukban hordozzák az evangelizáció lehetőségét. Számos jó tapasztalat van a hitbéli alapokra helyezett oktató-nevelő munka eredményeiben. Az iskolák egyben a települések kulturális központjaivá is válnak, számos olyan programnak otthont adva, amely az ünnepek méltó megünneplését, hagyományápolást, identitást megerősítik.

A pasztorációs munkát kiegészíti a karitatív szervezetek jelenléte. Csak az alapvető szükségletek kielégülése után képes az ember magasabb rendű szükségletek felé fordulni. Jézus Krisztus megváltó szeretetéről beszél az egyház papjaink által, de az élelmiszercsomag is karácsony idején, vagy az a szociális gondozó, aki a krízishelyzetben lévő családot segíti. Minden szervezetnek, szerzetesrendnek megvan a sajátos karizmája, hozzáállása, tapasztalata, nézőpontja, amivel a feladatait ellátja. Színes a cigányság körében feladatot vállaló szervezetek palettája. Kevés olyan szervezet van, amely komplex feladatellátásra

rendezkedett be. Azok a szervezetek, amelyek megteremtik az együttműködés formáit, képesek megszoszorozni eredményeiket.

A cigánypasztorációban jelen lévő szervezetek **valós igényekre, helyi szinten adnak választ**. Talán a legnehezebb feladat egy adott településeken a szervezet lehetőségeit a helyi igényekhez alakítani. A „helyben jelen lenni” a kulcsa mindennek. Jelen lenni, sokszor a „szenvedésben jelen lenni” – ahogy Lankó atya mondta. Minden közösség más: eltérő szükségletek, más érdeklődés, más talentumok. Ehhez alkalmazkodva kell meghatározni, hogy miben, kinek, hogyan tudunk segíteni. Mi a legnagyobb szükség, legnagyobb hiány, abban segítséget nyújtani.

A Boldog Ceferino Intézetet a cigánypasztorációban dolgozók központi intézményként definiálják és koordináló szerepet várnak tőle. Alapvetően azzal a céllal jött létre, hogy a cigányságot az egyházhoz kapcsolódásban segítse, illetve a lelkipásztori munkában dolgozókat támogassa a szolgálatban. Székely János püspök atya három területet szokott említeni: az oktatás, a munkahelyteremtés és az emberi szív. Oktatásban a **cigány vezetők képzése** a cél, akik összekötő kapocsként szolgálnak a plébános és a cigány közösség között. Segítik a lelkipásztorokat megérteni a közösség hagyományait, gondolkodásmódját, és segítik a közösséget beilleszkedni a társadalomba. Munkahelyteremtésben a **közfoglalkoztatás** sok embernek adott reményt a továbblépésre, az emberi szív pedig a **hit továbbadását** jelenti, hitet abban, hogy a cigányság is Jézus Krisztus megváltott népe.

A cigánypasztorációban dolgozókat megerősíti az a tudat, hogy a püspöki karnak is fontos az ügy, amit azáltal is éreznek, hogy a püspök atyák gyakran fogadják el a meghívást a cigány testvérek számára fontos eseményekre. A **kinevezett referensek** ismerik a szervezeteket, a települések sajátosságait, így segítve a megkezdett munkákat.

A szisztematikus cigánypasztorációs munka nyomán cigány közösségek épülnek. Érzékelhetően kihat a tágabb közösségre, akár az egész településre a cigány közösségek kialakulása. A közösségen belül is változások tapasztalhatók. Minőségi ugrást jelent az emberi életben, ha a tanulás által egy jobb munkahelyet sikerül megszerezni. A jó tapasztalat másokat is hasonló tettekre sarkall. Azokon a településeken, ahol sokan vettek részt Cursillon, csökkent a bűncselekmények száma. Egy megtért közösség áthatja egész település légkörét.

A cigányságért dolgozó szervezetek együttműködnek. Ennek jó példája az **Egyházi Szociálpedagógia Hálózat** és a **Sója Miklós Szövetség**. Évente képzések, kétfévente konferenciák, műhelymunkák, közös honlap alakítják az együttműködést. A kiégésnek erősen kitett munkatársak ezeken az alkalmakon töltekezni tudnak, barátságok, együttműködések alakulnak számos területen.

A legerősebb alap, amire a cigánypasztoráció építhet, az **a cigányság életigénylése**. Ahogy Majnek Antal püspök atya fogalmazott: „ahol elfogadják az életet, ott van a jövő.”

A CIGÁNYPASZTORÁCIÓ GYENGESÉGEI

Kevés a hiteles, megtért cigány vezető. A cigányság nem templomba járó. Félelmekkel vannak tele, vajon hogyan fogadják őket a templomban, nem ismerik a plébániai életet, szokásokat. Ezekben a kérdésekben is fontos szerepe lenne a közösségi vezetőknek, akik eligazítást adnak hitéleti kérdésekben, a lelkészeknek pedig a cigány kultúra és hagyomány világában segítenek eligazodni. Ennek fontosságát az *Irányelvek a cigánypasztorációban* című dokumentum a következőképpen fogalmazza meg: „*A világi cigányoknak a lelképásztori munkára való felkészítése fontos és az Egyház jövőbeli feladata. Nem egyszerű, mivel mindig személyes kapcsolatot tételez fel egy olyan pappal, szerzetessel vagy világi hívővel, aki rendszeres kapcsolatban él egy vagy több cigány családdal, aki megismerte egy a saját környezetében elfogadott személy vagy házaspár képességét és őszinteségét, s akinek a befolyása érzékelhető. Az ilyen munkatársak képzésének nem kell a családtól elszakítva történnie, azért sem mert a család reakcióit és érzéseit pontosan figyelembe kell venni. Ideális esetben a képzésnek más cigány emberek vagy házaspárok bevonásával kellene történnie, akik elfogadják ezt a meghívást.*”¹⁷

Kevés az elkötelezett pap a cigánypasztorációban. Elgondolkodtat, hogy akkor lesz-e több pap, ha többen fogunk templomba járni, vagy akkor fogunk többen templomba járni, ha több pap lesz? Az viszont biztos, hogy a cigányok pasztorális ellátásával megbízott lelkészeknek szükségük van segítségre, támogatásra, biztatásra, tudásra és elkötelezett, hiteles cigány vezetőkre, hogy bátran vágjanak bele a feladatba.

Kevés dolgozni igyekvő cigány testvérrel találkozunk. Az eredményes pasztorális munka kulcsa pedig pontosan a példás életet élő, tanult, dolgozó cigányok lennének, akik a reményteli szebb jövő felé már úton vannak, és nemcsak a gyerekeiknek, hanem a közösségüknek is példát mutatnának.

Nincs elegendő szakember a cigánypasztorációban. A cigányság felzárkózásának pasztorális elérésének sikere, haladása azon is múlik, hogy van-e elegendő szakember, aki nemcsak jól képzett, de rendelkezik olyan lelkülettel, ami ebben a munkában elengedhetetlen. A cigányságot célzó felzárkóztató, oktatási és szociális munkákban sajnos **elengedhetetlen a jól képzett szakemberek munkája.** Nehéz a munkáltatóknak jó munkaerőt találni. Minden ember vágyik a sikerélményre a munkájában. Vágyik pozitív megerősítésre. Érző emberi lényként megérint a szenvedés, a nyomor, az, hogy csak kevés, amit tenni tudunk. Kevés a megbecsültsége a munkának, így aztán hamar keresnek magunknak a jól képzett szakemberek olyan munkát, ahol megkaphatják azt a lelki elégedettséget, ami napi motivációt, erőt, kitartást ad. A felzárkóztatásban, szociális területen dolgozók nehéz munkát vállalnak. Váratlan, sokszor veszélynek kitett helyzetekben kell jól dönteni, reagálni. Gyakran vidékre járnak, autó nélkül, kis falvakba

¹⁷ Irányelvek 100.

reményt vinni. Idő előtt elveszítik a kedvüket, lelkesedésüket, kiégnek. Azok a munkatársak, akiktől elvárjuk, hogy a nehéz körülmények mellett minőségi munkát végezzenek, jó lelkülettel legyenek, de **sem erkölcsileg sem anyagilag nem érzik a megbecsültséget**, sajnos másik munkahelyet fognak keresni.

A cigánypasztoráció azért sem könnyű terület, mert **kevésbé látszik a befogadó társadalom**, amibe olyan jó lenne belesimítani a cigányságot. Aki vállalja, hogy ezen a területen dolgozik, hamar megtapasztalja, hogy nehezen lehet megküzdeni a társadalomban jelen lévő előítéletekkel, sztereotípiákkal. Ezt a tényt a cigány testvérek nehezen élik meg, ugyanakkor hozzá szokták tenni, hogy azért ők is tehetnek róla. Amikor szóba kerülnek az előítéletek, abban szoktunk megállapodni, hogy mind a cigányoknak, mind nekünk, a cigánypasztorációban dolgozóknak közös feladatunk, hogy a magunk közegeben oldjuk ezt az ellentétet, és rávilágítsunk a cigányság azon értékeire, amelyet a többségi társadalom is becsülne, ha tudna róla. Maga a cigánypasztorációs munka is könnyebbé válik, ha tudatosítjuk a cigány kultúra értékeit.

Megnehezíti a munkát, **ha nincs kinevezve cigánypasztorációs referens**, aki ismeri a területen működő szervezeteket, aki koordinál, összekapcsol, segíti az együttműködést. A megindult folyamatokat mindig lelassítja, ha valamelyik tényező változik. Különösen igaz ez akkor, ha emberekből álló szervezetekről beszélünk, ahol nagyon fontos a kötődés. Mire egy új referens megismeri a területet, az embereket, a folyamatokat, addig sok jól elindult ügy lassul, leáll.

Ugyanez igaz a **lelkészek gyakori cseréjére**. A gyerekek különösen tudnak kötődni a tanítójukhoz, hitoktatójuk, gondozójukhoz, de a felnőttekre is igaz. Különösen igaz a cigány testvérekre. Nemcsak a gyerekek kötődnek a felnőttekhez, a felnőttek is nagyon tudnak ragaszkodni a tanáraikhoz, papjukhoz. Sokszor az új pap, tanár, szociális munkás lassan tud közel kerülni az emberekhez.

A cigánypasztorációt koordináló szervezet, a **Boldog Ceferino Intézet**, amely még nem tekint ugyan vissza túl nagy múltra, mégis számos nagy ívű projektet vitt véghez. Ugyanakkor az országos koordinációban erőteljesebb jelenlétre számítanak azok a szervezetek és vezetőik, akik e területen vállalnak felelősséget. A cigánypasztorációban dolgozó szervezetek vezetői abban reménykednek, hogy előbb utóbb országos szinten a **központi koordináló szerepet** is fel tudja vállalni az intézet.

A cigányság jelentős része vidéken él, ott erős a pasztorális jelenlét, ugyanakkor **a nagyvárosokban alig folyik ilyen jellegű munka**. Azokon a kistelepüléseken, ahol nagyon alacsony a foglalkoztatottak aránya, alacsony az életszínvonal, még a közeli nagyvárosokba is ritka alkalom bejutni. Nagy szerepe van azoknak a szervezeteknek, akik legalább a kultúra morzsáját, a tanulás lehetőségét, adományokat juttatnak el hozzájuk. A nagyvárosi cigányságnak több lehetősége van a munkavállalás és a szociális juttatások elérésében is. Ugyanakkor a nagyvárosi nyüzsgésben sok veszélynek vannak kitéve, rájuk is hat ez elidegenedés, szükség van arra, hogy közösséghez tartozzanak, hogy az Evangélium üzenete őket is elérje.

Az anyagi tényezőkön túl nehezíti a munkát az is, hogy **a cigányság a saját gazdag kultúráját nem ismeri**. A cigányság kultúrája sajátos, színes, ám az átlagember kevésbé ismeri. De még maguk a cigányok

sem. Ezért szokatlan és furcsa helyzet, amikor nem cigány tanárok tanítják a cigány népismeretet cigányoknak. Kevesen beszélnek a cigány nyelvet még a cigányok közül is. A kultúra része a nyelv, a történelem, cigány költők, írók, muzsikások munkássága. Ezen ismeretek hiányában gyökértelen a cigány nép. Könnyebb úgy megtalálni a helyünket a világban, ha tudjuk, hogy honnan jöttünk és hová tartunk. A céltalanság innen ered.

A kitartóan végzett felzárkóztató munka a pasztorális munkával együtt is csak egy **gyenge felfelé irányuló társadalmi mobilitást** eredményez. Az oktatással foglalkozó szervezetek beszámolnak sikertörténetekről, amikor az általános iskolát is nehezen befejező szülők gyermeke középiskolába megy, leérettségizik, netán egyetemi tanulmányokat kezd. A felsőoktatásban tanulók mindössze 2%-a cigány származású. Csak nagyon lassan látható, hogy a tanulás, a tudás érték, pedig minden szülő azt kívánná gyermekének, hogy neki már könnyebb, jobb élete legyen. Mindenfajta felzárkóztató, integráló, inklúziós próbálkozásnak pontosan ez a célja és mértékegysége, hogy a lehetőségek megteremtésével tanulás és munka által a saját erőforrásaikra támaszkodva megteremtjenek maguknak egy jobb életet. Ez hozná a biztos megélhetését a családoknak, és adna még több lehetőségeket a felnövekvő generációknak.

A cigányoknak sok más mellett azt szokták felróni, hogy egyik napról a másikra élnek, **rövidtávon gondolkodnak, nem terveznek, de eredményt azonnal akarnak**. Ennek okait kereshetjük a régi vándorló életmódban, a kultúra sajátosságaként is felfoghatjuk. Tény, hogy nem könnyíti meg a segítők munkáját. Sajnos az a világ, amiben akarattunktól függetlenül léteznünk kell, elvárja a hosszú távon gondolkodást, javaink beosztását, a tervezést.

Habár a **szervezetek földrajzilag szétszórtan működnek**, elkezdtek keresni az együttműködés lehetőségeit.

A pasztoráció megreked az adományozásnál. Igazi reményt az életünkbe az a tudat hoz, hogy Jézus Krisztus által megváltottak vagyunk, hogy vele baráti kapcsolatban lehetünk. Minden munka – legyen az bármilyen felzárkóztató, szociális, vagy oktatási – üres, ha nem a megváltottság reménye van a középpontjában. Veszélyforrás, ha az adományozásra kerül a hangsúly. Nem szerencsés, ha azért jár iskolába, templomba, mert ott kap valamit. Munkánk során igyekeznünk kell a belső motivációt kialakítani. Szükséges a hosszú távon gondolkodás az adományt osztó, adományt adó részéről, és a világos cél megfogalmazása.

A személyhez kötődő programok: Szám szerint sok szervezet működik a cigánypasztoráció területén, ám nagyon sok olyan program van, amelyet nem szervezet végez, hanem egy-egy lelkes személy, kicsi önkéntes csoport. Illetve szervezetek is működnek olyan formában, hogy ha a vezető valamilyen oknál fogva nem tudná a munkáját folytatni, nagy valószínűséggel megszűnne a szervezet tevékenysége.

Alacsony hatékonyság: Mindig tudnánk többet, jobban, kielégítőbben. A hatékonyságnak számos feltétele van, ugyanakkor sokan számolnak be arról az érzésről, hogy bármennyit dolgozhatnánk ezen a területen, akkor sem lenne elég.

VESZÉLYEK A CIGÁNYPASZTORÁCIÓBAN

A cigányság szociokulturális hátrányát csökkentő **pozitív megkülönböztetés** akár lehetne jó is, hiszen esélyt ad, hogy a rendelkezésre álló keveset jobban hasznosítsák. Ugyanakkor a rászorultság érzését erősíti, a kiszolgáltatott helyzetben benne tartja a családokat.

A **szezták** hamar megtévesztik a meg nem tért cigányokat. A vallásos, ám élő hittel nem rendelkező, hitbéli ismereteket nem birtokló cigányokat a szezták látványos és hangzatos jelenléte elbizonytalanítja eredendő, otthonról hozott vallásosságukban, miközben csak rövidtávú és felszínes boldogságérzést adnak. A vallásgyakorlást egyfajta show-eseményé degradáló kiségyházak azonban jelentős vonzerővel bírnak, különösen a fiatalok körében, akik egyébként is az elvilágiasodó társadalom veszélyeinek fokozottan ki vannak téve. *„Azt lehet tapasztalni, hogy a szekularizáció, mely sok mai társadalomban jelen van, a cigányokat is egyre jobban megérinti, főleg azokat, akik jobban beépülnek a gágó társadalomba. Ennek az összeütközésnek az a sajátossága, hogy kevésbé felkészülteknek találja a cigányokat, mivel a társadalmon belül a többiekétől elkülönült helyzetük mindaddig megóvta őket ettől a veszélytől. Most pedig szinte egyszerre éri őket a hatás. Az elvilágiasodásnak egészen különös hatása van a fiatalok világára, akiket könnyebben magukkal ragadnak azok a távlatok, amiket kínál, s mindez a család kebelén megélt vallásosság kárára. A cigány fiatalok egyre gyakrabban lépnek kapcsolatba a gágó fiatalokkal, akik gyakran nem mutatnak semmiféle vallásos érdeklődést, felkeltve ezzel a cigányokban olyan kérdéseket, melyek szülei számára ismeretlenek. A szülők nincsenek felkészülve arra, hogy megválaszolják ezeket a kérdéseket, amiket azelőtt senki sem tett fel, mivel Isten léte „természetes” volt. Mindez sürgőssé teszi a cigány fiatalok lelkipogondozását, melynek elsőbbséget kell biztosítani.”*¹⁸

Helytelen adományozás, még ha a szándék jó is, többet rombolhat, mint amennyit épít. „Kétszer ad, ki gyorsan ad” – tartja a mondás. Az ember természeténél fogva szeret adni, nemcsak azért, mert a Szentírás is erre buzdít, hanem azért, mert valóban jó adni. Ugyanakkor számos veszélyt hordoz magában az adományozás, még akkor is, ha a jó szándék nem vonható kétségbe. **Adomány helyett/mellett hitet és reményt is kell adni**, az életünkben jelen lévő szerető, gondviselő Isten reményéről beszélni a legfontosabb minden missziós tevékenységben. Élő hit továbbadása nélkül az adományozás üres marad. Az adományozással függőséget is okozhatunk, ha leszoktatjuk az embereket az öngondoskodásról és elveszjük tőlük azt az örömet, hogy valami módon megdolgozott azért, amit kapott.

A **konkrét cél nélkül szervezett rendezvények** nem eredményesek. A részvétel motivációja is eltérő lehet. Rendszeresen vesznek részt a cigánypasztorációban dolgozók olyan rendezvényeken, amelyeket nekik szántak. Mégsem le lehet kideríteni, hogy tulajdonképpen kinek is szól a rendezvény. Ha világosan el vannak különítve potenciális érdeklődő vagy részt vevő csoportok, akkor lehet sokkal inkább célzottan

¹⁸ Irányelvek 79.

hozzájuk szólni. Differenciálni kell a különböző résztvevői csoportok között, mert lehet, hogy más érdeklődési kör, más témaválasztás, más nyelvezet, más stílus fogja meg őket. A munkatársak egyrészt lelkiileg megterhelő munkát végeznek, tehát kellene nekik szánt programok, másrészt a kevés szabad idejüket szeretik olyan dolgokra fordítani, amelyek hasznosak.

A kevés munkatárs fokozottan ki van téve a kiégés veszélyének, nem érzik a megbecsültséget sem erkölcsileg, sem anyagilag. A kiégés mindenkit érinthet, aki humán területen, vagy empátiát igénylő munkakörben dolgozik. A rendszeres visszajelzés a munkájáról, a reálisan felmért terhelés, rendszeres szupervízió segíthet. A méltányos bérezés elengedhetetlen.

A cigánypasztorációban dolgozó szervezetek legnagyobb kihívása a **finanszírozás bizonytalansága**. Ez a munkatársak fluktuációjának is az egyik oka. Elkezdődik egy projekt, majd egy év múlva leáll, a munkatársakat elküldik. Amikor újraindul a projekt, új munkatársak jönnek. Ha egy szervezet működése, a programok finanszírozása bizonytalan, akkor szívesebben választanak a szakemberek olyan háttérű szervezetet és munkát, ahol legalább ezt a bizonytalansági tényezőt ki lehet küszöbölni. Mindenki vágyik arra, hogy lássa a munkájának eredményét. Látható, hogy ez a számos kihívással járó munka csak lassan hoz eredményt, ezért még inkább megterhelő a bizonytalanság. Azt pedig, hogy a családoknak mit jelent a bizonytalanság, nem is kell magyarázni. Az egyik napról a másikra létezés a lelki erőforrásokat is felőrli. Sok esetben a forráshiány a növekedés és a hatékonyság gátja. Ez a munka emberi erőforrás igényes. Felnőtt, családfenntartó emberek érthető módon a biztonságot keresik.

A többségi társadalom kevéssé befogadó. Egy ország társadalma akkor lesz teljes, egész, egészséges, ha minden társadalmi csoportja megtalálja helyét. A cigányság kultúrája kevéssé ismert szélesebb körben, ezért érthetetlen és félelmetes. Igaz, sok esetben nem a kultúra okozza a kiváltott ellenérzést a népcsoporttal szemben, hanem az általános közösségi normák be nem tartása. Mint minden éremnek, ennek is két oldala van. A többségi társadalom is kell, hogy nyisson, és a romáknak is kell alkalmazkodni az elvárásokhoz.

Könnyített Evangélium kínálása: Nem azzal teszünk jól, ha a mércét lejjebb engedjük, és egy könnyebb utat ajánlunk. A kihívások elé állítás hoz növekedést, a fejlődést szolgálja. A kereszténység kijelöl egy utat, ami nem könnyű, de nem lehetetlen. Az evangéliumi út lerövidítése egyfajta becsapás, mert nem oda vezet, ahová menni akarunk együtt.

Ahogy a többségi társadalmat is fenyegeti a vasárnapi kereszténység, úgy a cigányságra is nagy veszéllyel van **az élő hit hiánya**. Sem a babonával keveredett kereszténység, sem az, hogy valóban „félük az Istent”, nem segíti a gondoskodó, szerető Istenről alkotott képet. Az alapvető, családban szerzett istenhit jó alap, ugyanakkor elengedhetetlen ezen a területen a hitéleti képzés. Számos jó példa van cigány vezetők

képzésére, mégis mindig abba a problémába ütközik a sok jó program, hogy az iskolázottság elégtelensége nem teszi lehetővé a továbblépést bizonyos szintről. Az alacsony iskolai végzettség és a funkcionális analfabétizmus magas aránya pedig sok esetben akadályozza a vezetők képzését.

A Magyar Katolikus Egyház (és a keresztény egyházak) az oktatás kérdéseivel kapcsolatban időben meglátták a hiányt és az ebből adódó feladatot. Számos tudatosan átvett iskola gondoskodik a hátránnyal iskolába érkező gyermekek felzárkózásáról. Amiben viszont hiány van, az a **felnőttek oktatása**. Ha igény van is rá, kevés szervezet vállalja fel a felnőtt cigányok oktatását. Sokaknak nincs általános iskolai végzettsége, szakmája, így nehéz munkahelyet találni, megélhetést, létbiztonságot. Erről az Irányelvek a következőket fogalmazza meg: *„Az oktatás a fejlődés alapja és elengedhetetlen követelménye. Ebben a tekintetben, míg a múltban a cigányok főleg vándorló életmódja megnehezítette a fiatal nemzedékek rendszeres iskolázását, mára a legyőzendő nehézség inkább már az oktatás módjának megválasztása. Bevonásuk – már amennyiben lehetséges – az oktatás hagyományos rendszerébe, hozzájárul az esetleges hiányok pótlásához.”¹⁹*

A Katolikus Egyház oktatási törekvései is segítik a pasztorális munkát az oktatási rendszer minden szintjén. A tanodák az iskolás gyermekek iskolaidőn kívüli foglalkozásaival egészítik ki a családi nevelést. Azok a szervezetek, amelyek ezen a területen egyházi háttérrel rendelkeznek, nagyon széles működési körben vannak jelen. Munkájukat segítik olyan együttműködési lehetőségek, mint az **Egyházi Szociálpedagógiai Hálózat**, vagy a **Sója Miklós Szövetség**.

Azok a területek, ahol hiány jelentkezik, mutatják, hogy hol van szükség még több kreativitásra a célok elérésében. Szükséges bevonni még több cigány származású embert a pasztorális feladatok ellátásába, mert **kevés a pap**, aki elkötelezetten jelen tud lenni ebben a kikerülhetetlen munkában. Dolgozni kell azon, hogy a cigányság megismerje saját kultúráját, rendelkezzen egészséges öntudattal, legyen büszke azokra az értékekre, amelyek a cigány kultúra sajátjai. Ebben a munkában **szükség van a jól képzett szakemberekre**. A munka koordinálásában regionális szinten támaszkodni kell a cigánypasztorációs referensekre, és az az országos koordinációt is meg kell erősíteni. Ebben a munkában nem szerencsés rövid távon gondolkodni, az apró eredményeknek is örülni kell, gyakran több generáció is felnő, mire látható eredmény születik a munkánk által.

¹⁹ Irányelvek 51.

LEHETŐSÉGEK A CIGÁNPASZTORÁCIÓBAN

Remélem, hogy egyre többen látják és érzékelik azt, hogy van a cigányságnak egy rétege, akik elindultak a felfelé vezető úton, amelynek szerves része a vallásos élet. A **Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat** által évente 300 roma egyetemista vagy főiskolás fiatalnak tud kényelmes kollégiumi elhelyezést adni, segítséget a tanulásban, ösztöndíjat, hogy el tudják tartani magukat. Egyre többen tartják fontosnak, hogy a gyerekeik iskolába járjanak, vagy felnőttként maguk is tanulni kezdenek. A cigánypasztorációban **sok szervezet** működik. Ha mégoly jó példák is vannak a cigányság felzárkózása tekintetében, nagyon sok olyan település, városrész van, ahol szükség lenne nemcsak a lelkiélet megszervezésére, hanem elsősorban az életkörülmények javítására, infrastruktúra használatának lehetőségére. Az önmagában működő szervezet kevésbé tud hatékony lenni, mint ha kapcsolatot talál másik szervezettel és megkeresik az együttműködés lehetőségét. Tapasztalatok alapján az egyik legstabilabb partner a **Katolikus Karitás**, mert a plébániákon egyre több helyen vannak csoportjaik.

A **Boldog Ceferino Intézet** *Hit Iskolája* programja és a **Cursillo** célja, hogy **alkalmas cigány közösségi vezetőket képezzen**, akik egyfajta kapocs szerepet töltenek be a cigány közösség és a helyi lelkész között. A megértés nagyon fontos a bizalom kialakulásában. A más élethelyzetben lévő embertől nem várható el, hogy ugyanúgy gondolkodjon, érezzen, cselekedjen. A szegénységben élő családok eleve nem tudnak úgy gondolkodni, mint a tehetősebbek; ahol többen laknak egy kis szobában, nincs senkinek sem saját tere, a gyerekek nincs csend, sem pedig hely a tanulásra. Sokszor a szülőknek sincs napi rutinjuk, nem keltik a gyerekeket időben, hogy beérjenek az iskolába, vagy nincs folyóvíz, mosógép, hogy tiszta ruhában mehessenek. A hasonló helyzetekben jó, ha van egy személy, aki érti a problémát, aki közvetítőként ott van, ha a helyzet úgy kívánja, tudja, honnan lehet segítséget kérni. Más esetekben látjuk a cigányság gazdag kultúráját, hagyományait, szokásait, amelyek nehezen érthetők a kívülállók számára. Egy cigány vezető tud segíteni abban, hogy az iskolában, az ügyintézésben, a templomban és az élet más területein hogyan kell részt venni, ez mindenképp formálja a közösséget, illetve a lelkész is könnyebben igazodik el a közösséget érintő ügyekben.

Egyre gyakrabban mutatkozik meg a **belső motiváltság a tanulásra a cigányság körében**. Sok esetben a törvény is kényszerítő erő, már egészen egyszerű munkakörök sem tölthetők be általános iskolai végzettség nélkül, nem szerezhető jogosítvány sem nélküle. A szakképzés átalakítása is abba az irányba mutat, hogy a fiatalok könnyebben tudjanak az általános iskola után egy kényelmesebb átmenettel szakmához, megélhetéshez jutni. *A tanulás nem az egyik, hanem az egyetlen lehetőség a felemelkedésre.* Ugyanakkor a motiváltság fenntartása küzdelmes feladat. Amíg a mindennapi kenyér megléte és a család megélhetése kérdéses, addig a figyelem fókuszában soha nem lesz a tudás megszerzése. Az elmúlt években nagy változáson ment át a cigányság a tanuláshoz való hozzáállás tekintetében. Néhány évvel ezelőtt a felnőttok-

tatásban minden tanítvány munkanélküli volt, ma nagyon ügyesnek kell lenni, hogy a tanítást hozzáigazítsuk a munkaidőhöz. Első a munka, a megélhetés, utána a tanulás. Örvedetes, hogy a szülők egyre gyakrabban támogatják gyermekeiket a tanulásban, és ők maguk is keresik a lehetőséget. A tanulás iránti vágy és a megtért cigány közösség viszonyában határozottan van összefüggés, vallását gyakorló, közösséghez tartozó emberek igényesebbek a tanulásban, motiváltak, kevesebb a lemorzsolódás. Szerencsés, ha a külső motiváló tényezők kialakítják a belső motivációt. Nem is kérdés, hogy az oktatás, az iskolázottság szintjének emelkedése a kiszolgáltatottságot is csökkenti.

A tágabb közösségre is hatással van, ha **a cigányság bevonható pasztorális és egyéb feladatokba**. A kis csoportokban, gyerekekkel kezdett munka láthatóan kiszélesedik, hatással van a szülőkre és egy tágabb közösségre is. Ez a tanodák esetében is látható. A cigányság identitásának középpontjában a család áll. Mindenki rokona mindenkinek, egy nagy közösségi tapasztalat maga a család is. A családias légkör vonzó, akár iskolai, plébániai eseményeken. Ha a gyerekek szeretnek járni hittanra, akkor a szülők is bevonhatók lesznek. Egy-egy új dolog megtanulása, új tapasztalatok hatással lesznek a tágabb közösségre is.

A cigánypasztorációban dolgozók magas szintű kreativitással rendelkeznek. A cigányság sajátos kultúráját meg kell ismerni, mielőtt valaki arra adná a fejét, hogy a cigánypasztorációban kipróbálja magát. Újnan szerzett tudásunk megmutatja, hogy az általánosan elfogadott módszereink mellett mi más lehet még hatékony és célravezető. **A kulturális sajátosságok kihasználása** elsődleges, például a zene, a tánc szeretetére lehet alapozni, a gitáros és egyéb hangszeres éneklés lehet alapja a templomi énekek tanulásának, a hagyományörző táncsoport pedig az identitás erősítését célzó egyéb programoknak.

Számos jó példa van arra, hogy **a befektetett munka meghozza a gyümölcsöt**. Az is látható, hogy más évszakban van az aratás, mint a vetés. Az eredmények sokszor csak a következő generációban mutatkoznak meg. Egy kedves cigány származású, pszichológiából doktorált ifjú hölgy mesélte, hogy másik két testvére is diplomás. Szüleik csak általános iskolát végeztek. Arról számolt be, hogy már a nagymamája is szeretett volna tanulni. A nagymamának nem sikerült, de a vágy már megvolt benne a tanulásra. A gyermekei az általános iskoláig jutottak, de az unokák már mindhárman diplomások lettek! Tehát a ma felkelte vágy egy szebb, jobb, tartalmasabb életre lehet, hogy általunk nem látott időben manifesztálódik. Ott, ahol már régóta folyik cigánypasztorációs tevékenység, látható, hogy csökkent a nyomor, kevesebb a drogprobléma, javult a közbiztonság.

Számos ösztöndíj vehető igénybe, ami nélkül a nehéz körülmények között élő családok nem tudják iskoláztatni gyermekeiket. Már alsó tagozattól egészen a felsőoktatásig lehet pályázni oktatási ösztöndíjakra.

Az **egyház által átvett iskolák** nagy lehetőséget jelentenek a cigánypasztorációban. Ezek közül az iskolák közül sok olyan településen található, amelyen nagyon magas a cigányság aránya a lakosság köré-

ben. (Szolnok, Szent Tamás Óvoda és Általános Iskola, Edelény, Rakaca.) A gyerekeken keresztül a családok könnyebben megszólíthatóvá válnak, utak nyílnak a pasztorális munka felé. A rászoruló családok is könnyebben elérhetők. Az iskola valamilyen szinten pótolja azt a szocializációs közeget, amit a család nem, vagy csak kevésbé tudott megteremteni. Az iskolai nevelés-oktatásban kötelezően megjelenik a hit-tan vagy az etika oktatása, ami önmagában nagy lehetőség. A pasztorális munka egyéb területeire is, mint a családpsztoráció és az ifjúságpsztoráció lehetőség nyílik.

A **Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának** 2005-ben kiadott dokumentuma az *Irányelvek a cigánypasztorációban* címet viseli.²⁰ Rávilágít a cigányság múltjára, jelenére, a lelkipasztorációs lehetőségeire, és megfogalmazza a kívánatos irányokat. Örömteli, hogy **az Irányelvekben megfogalmazottak egy része már működésben van a magyarországi cigánypasztorációban.** Az *Irányelvek* megjelenését hosszú előkészítő munka előzte meg. Célja, hogy a cigányság – mint mellőzött népcsoport – pasztorációja az Egyház egyetemes küldetésének tágabb keretei közé kerüljön.

A **búcsúkon, lelkiségi programokon való részvétel** közel áll a cigányság vallásos gyakorlatához. Talán a vándorló életmód az oka, talán az, hogy sok helyen nem járnak templomba, mégis vágnak a vallásgyakorlásnak valamilyen formájára. Nemcsak maga a szent helyre érkezés, az ott töltött idő, a szent-miséen való részvétel vagy a gyónás lehetősége fontos, hanem az oda vezető út is része a közösségi vallás-gyakorlás formájának. A búcsújárásnak az egyik oka a bűnbocsánat elnyerése. Híres búcsújáróhelyek, ahová a cigányok a leggyakrabban mennek: Csatka, Szentkút és Máriapócs. A kegyhelyeknek általában van valami misztikus, csodás története, ami szintén vonzó. Ilyenkor szép ruhát vesznek fel, készülődnek az indulásra, Mária-énekeket tanulnak. Gyakran országos cigány találkozóvá változik a búcsúi sokadalom. Adnak-vesznek ékszert, ruhát, férjet keresnek a lányaiknak. Gyakran ott is éjszakáznak.

„Az új egyházi mozgalmaknak, melyeket a Szentlélek ébreszt az Egyházon belül, fontos szerepük lehet a cigánypasztorációban. A rájuk különösen is jellemző erős közösségi szellem, a nyitottság, a rendelkezésre állás és a tagok szívéllyessége következtében konkrét lehetőségeket kínálhatnak fel a cigányok érzelmi vallásosságának kifejezésére, elősegítve így az evangelizációt, egy kölcsönös munkában.”²¹ A lelkiségi programokon való részvétel azóta lett fontos és eredményes része a cigányságra irányuló pasztorális tevékenységnek, mióta egyre többen vettek részt a **Cursillo** mozgalomban. Az előadások és tanúságtételek, szentmise, szentségimádás és gyónási lehetőség nagy hatást tesz a résztvevőkre, rendszerint buzgó apostoli lelkülettel mennek haza, és küldik legközelebb családtagjaikat, rokonaikat és barátait is.

A **munkahelyteremtés** nagy feladat mind az egyházi, mind a világi szereplőknek. Főképp az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezőknek okoz nehézséget az elhelyezkedés. Sajnos egyre nő az igény a

²⁰ Irányelvek a cigánypasztorációban. Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma. Róma, 2005. december 8.

²¹ Irányelvek 78.

magasabban képzett munkaerőre, ami egyrészt azt jelenti, hogy mindenkinek tanulni kell, ahogy azt sokszor halljuk, hogy élethosszig tartó tanulásra kell berendezkedni, másrészt azt is jelenti, hogy gondoskodni kell azokról, akik ebben a versenyben valamiért nem tudnak helyt állni. Ebben nagy segítség a **Boldog Ceferino Intézet egyházi közfoglalkoztatási programja**, mert a plébánián, a templom körül, a közösségekben vagy egyházi szervezeteknél szolgálók alkalmazására teremt lehetőséget. A munka és a kereset méltóságot, önbizalmat ad. Akik régóta nem dolgoztak, azoknak segít újra megszokni az időben érkezést, a kitartó munkavégzést, koncentrációt. Kis idő elteltével pedig hozzászoknak a keretek betartásához, és nagyobb eséllyel tudnak a versenyszférában elhelyezkedni.

Az **önkéntesség** kultúrája Magyarországon is erősödni látszik. Számos egyházi és civil szervezet keres, és jó eséllyel talál is olyan önkénteseket, akik a szervezet értékrendjével azonosulva heti vagy napi rendszerességgel saját szabad idejüket adják, és ellenszolgáltatás nélkül szolgálják a legszegényebbeket, ami nagy segítség a forráshiányosan működő és elegendő emberi erőforrással nem rendelkező szervezeteknek. Az önkéntesek örömmel és szabadon vannak jelen a feladatban, a szervezeteknek pedig nagy segítség a munkájuk. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról, hogy csak a jól képzett önkéntesekkel lehet komoly feladatokat eredményesen elvégezni.

Egyre több állami támogatás érhető el – pályázat formájában – cigánypasztorációs munkák meg erősítésére. Az egyházi szervezetek sajátossága a legszegényebbek felé fordulás. Gyakran végzik a munkájukat állami feladatok átvállalásával, sokszor nagyon kevés állami forrásból vagy anélkül, adományokból. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy sem az állam maga, sem az egyházi szervezetek egymagukban nem tudják megoldani a cigányság felzárkózásának problémáját.

Az egyházi szervezetek sokszor a kötelező feladatokon, munkaidőn túl is végzik a feladataikat. A szenvedő emberben Krisztus arcát látják, nem egy számot. Terepen dolgoznak, nem egy iroda védettségéből irányítanak. Van már bejáratott útja a feladatok végzésének. Ugyanakkor forráshiánnyal küzdenek, napról napra próbálnak túlélni. Erejüket, kitartásukat a hitből merítik. Ha ezek a már bizonyított szervezetek még állami forrásokhoz tudnak jutni, eredményeik megsokszorozódnak. Nehézség, hogy a pályázatokból működő programok a pályázat megszűntével elhalnak, illetve ha a fenntartó tovább működteti, akkor meglehetősen forráshiányosan, és feladatát nem tudja a korábbi színvonalon teljesíteni a program. Régóta vágya az egyházi szervezetek vezetőinek, hogy az állami források bevonásával megbízható finanszírozási kereteket alakítsanak ki a legszegényebbek gördülékeny szolgálatára.

JAVASLATOK

A *Cigánypasztoráció a Kárpát-medencében – egyházi és civil szakemberek szociális érzékenységeinek növelése* című projekt megvalósítása első lépéseként az együttműködő partnerek bevonásával készült helyzetelemzés a magyarországi cigánypasztoráció jelenlegi helyzetéről. Célunk a jól működő gyakorlatok megtalálása és bemutatása, illetve egy olyan módszertan összefoglalása, amely átadható, másolható. Kérdésként merül fel, hogy létezik-e ilyen; azok a módszerek, amelyek működnek egyik szervezet esetében az ország egyik felében, vajon működhetnek-e máshol is? A projekt keretében két éven keresztül rendszeresen találkoztak a partnerszervezetek, műhelymunkák, előadások alkalmával vitatták meg azokat a pontokat, amelyek rámutattak a jelen helyzetre, illetve születtek javaslatok a cigány nép lelki gondozásával kapcsolatban. Azért, hogy meg tudjunk állapítani általánosságokat, egy pillanatfelvételen rögzítettük, hogy milyen erősségei, gyengéi, lehetőségei vannak a magyarországi cigányok lelki gondozásának, illetve milyen veszélyekre kell odafigyelnünk. Ebben az összefoglalásban azokat a szempontokat fogalmazzuk meg, amelyek ajánlásként adhatók közre, mint a tapasztalatok, javaslatok. Örömmel tölt el, hogy sok helyen összecsengenek a már megvalósult programok, kezdeményezések az *Irányelvek a cigánypasztorációban*²² című pápai dokumentummal.

Amire a magyarországi cigánypasztoráció építhet, az a cigányság alapvető vallásossága. Számukra **természetes az Istennel való kapcsolat**. A cigányság vallásosságában formálható, lelkeségi programokba bevonható. Egyre többen vesznek részt lelkigyakorlatokon, zárándoklatokon, keresik a vallásgyakorlás lehetőségét. Vannak jó példák arra, hogy azokon a településeken, ahol többéves célzott pasztorális munka folyik párhuzamosan a rászorulóknak segítségével, oktatási programokkal, csökkent a kilátástalan helyzetben lévők száma, többen vesznek részt az oktatásban, javult a közbiztonság, közösségek jöttek létre.

- **Alapozzuk munkánkat a cigányság Istenhitére!**
- **Legyünk jelen közöttük!**
- **Neveljük ki vezetőket!**
- **Erősítsük meg őket értékeikben, identitásukban!**
- **Éljünk a cigánypasztorációs szervezetek adta lehetőségekkel!**
- **Becsüljük meg az elkötelezett munkatársakat!**
- **Tegyünk lépéseket a cigánypasztoráció regionális illetve országos koordinálása irányába!**

²² Irányelvek a cigánypasztorációban. Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma. Róma, 2005. december 8.

A lelki gondozás nem választható el a rászorulókat támogatásától, sem az oktatástól. Az első és legfontosabb: a **jelenlét**. Bármilyen szép, pedagógiailag, módszertanilag és más tudományos alapokon készült terv hiábavaló, ha magunkat nem adjuk oda. Ha időnkből, odafigyelésünkben nem adunk. Köztük lenni, megismerni őket, ez mindennek az alapja. Ez néha nehéz, mert nemcsak öröm és jó tapasztalat van benne, nehéz, mert saját magunkra is reflektálni kell, nehéz, mert magunkat is másképp láttuk eddig. *„Az Egyháznak különleges gondoskodást kellene tanúsítania a cigánysággal szemben. Mint Isten vándorló népének egy sajátos csoportja, különleges lelkipásztori magatartást érdemel és megilleti értékeinek megbecsülése.”*²³

Sokat segít, ha a **cigány nép értékeire nézünk**, azokat tudatosítjuk magunkban és közösségünkben. Ezek egyben azok a pontok is, amikre építeni lehet a munkánkat. A cigányság számára fontos a család, a szabadság, a tér és idő feletti uralom; önmaguk megvalósítását a családon és a közösségen belül képzelik el. Vallásosságuk, az Istennel való kapcsolat természetessége, az idősek tisztelete mind olyan alap és kapcsolódási pont, amire építeni lehet. A pasztorális és a hozzá kapcsolódó karitatív és oktatási munkát szakemberek bevonásával végezzük. *„Észre kell vennünk, hogy az Egyháznak a lelkipásztorokodás szempontjából megszervezett rendes és területi intézménye általában nem teszi lehetővé a cigányok számára, hogy hatékonyan és tartósan beépüljenek az egyházi életbe és közösségbe. Ezért előrelátó éleselméjűsége van tehát szükség, amikor a lelkipásztorokodás hagyományos formáit a cigányok sajátosságos helyzetére alkalmazzuk.”*²⁴ Hagyományos struktúrák helyett meg kell keressük azokat a kulturális pontokat, amelyek a cigányság sajátjai, azokra építve, jellegzetesen eltérő utakon tudunk a szívekhez elérni.

A cigánypasztoráció célja elsősorban az Evangélium hirdetése minden nép között. Ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy az életszínvonalbeli felzárkózás a társadalom átlagához, illetve ez irányban történő lépések elengedhetetlen feltételei a pasztorális munkának. Ebben sarkalatos pont, hogy **úgy segítsünk, hogy meghagyjuk az önálló erőfeszítés lehetőségét**. Ami legjobban hiányzik a cigány kultúrából, az az erőfeszítés megtétele és az ebből következő eredmény megtapasztalása. Ha megadjuk az élményt, hogy elkezdtem valamit, amit be is fejeztem, akkor sikerélményhez juttatunk, ami fenntartja a motivációt. A motiváció feltétele a jó kapcsolat. Jó kapcsolatot őszinte érdeklődéssel, elfogadással, empátiával tudunk elérni. Ha ez a szinte már bizalmi kapcsolat kialakul, akkor tudunk hatékonyan segíteni. Ezt a bizalmi kapcsolatot és az erre épülő folyamatot megtöri a papok gyakori cseréje, a munkatársak váltakozása. Ugyanakkor nem lehet hosszú időn keresztül ilyen fokozott érzelmi megterhelés alatt dolgozni büntetlenül. Akik a szociális segítségben dolgoznak, vagy olyan munkakörben, ahol empátiára van szükség, fokozottan ki vannak téve a kiegész veszélyének.

²³ Irányelvek 29.

²⁴ Irányelvek 37.

A kiégés tüneteit nem enyhíti a méltányos fizetés sajnos, ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy az embert próbáló, sokszor fizikailag, lelkileg nehéz munkát meg is kell fizetni. Érthető tehát a lelkészek gyakorinak tűnő cseréje, a munkatársak vándorlása is.

„Az evangelizáció hamisítatlanul katolikus lelkülete ezen túl egymás kölcsönös gazdagításához is vezet, hiszen »minden egyes rész átadja sajátos ajándékait a többi résznek és az egész Egyháznak. Így az egész is és minden egyes rész is gyarapszik minden tag kölcsönös önközlése által« (LG 13).»²⁵ Talán ez lehetne az alapja a befogadó társadalom felé tett első lépéseknek. Egymás jobb megismerése, értékeink, hagyományaink, szokásaink megismerése, tiszteletben tartása. A cigánypasztorációnak valamilyen formában hatni kellene a többségi társadalomra is, felmutatva egy alig ismert kultúra értékeit és az elért eredményeiket.

A Mennyei Atya minden embert a saját képmására teremtett. Ha az Isten arcát kívánjuk meglátni minden embertársunkban, akkor könnyebben meg fogjuk látni azt az utat, amelyen járva a cigányságot felemelkedésében segíteni tudjuk. Együtt és személy szerint abban a feladatban, amire meghívást kaptunk.

„A szeretet elsőbbségét megtartva, mely felgyújtja az egyes személyekben és intézményekben azt a vágyat, hogy segítsünk minden embert – beleértve a cigányokat is – a Krisztussal való teljes közösségre, meg kell gondolni, melyek a cigányokért, cigányok között és cigányokkal együtt végzett lelképásztorkodás megfelelő strukturái, melyeket létre kell hozni ott, ahol még nem léteznek, vagy ahol már léteznek, hogyan lehet azokon javítani. Tekintettel arra, hogy a cigányság bonyolult és többformájú valóságával találjuk szemben magunkat, és hogy az egyes helyi egyházak helyzete nagyon változatos, az itt leírt általános kritériumokat az adott helyi körülményeknek megfelelően kell alkalmazni. Különbséget kell tenni ezen túl aközött, ami a helyi szinten valósul meg, illetve ami kiterjed egy egész nemzetre vagy régióra vagy akár az egyetemes Egyházra, akkor is, ha jól meg van szervezve az irányítás és a szükséges hierarchikus közösség.»²⁶

Reménnyel tölti el a cigányságot, az hogy a püspöki kar létrehozott egy olyan központi intézményt, amely a cigánypasztoráció ügyét segíti. A Boldog Ceferino Intézet által jutottak sokan munkához, vehettek részt képzéseken és tanulmányutakon, jutottak olyan közösségi alkalmakhoz, amely gazdagította őket. Ez a központi intézmény még inkább betöltené szerepét, ha valóban koordinálni tudná az ország távoli szegleteiben működő munkát. A leoptimalisabb esetben az egyházmegyei cigánypasztorációs referenseivel kapcsolatot tartana, segítené az együttműködést a szervezetek között, szerveznék azokat az alkalmakat, amelyek a cigánypasztorációban dolgozók lelki megújulását segítenék. Ezekhez viszont elsősorban anyagi forrásokra van szükség, amelyek nagyon korlátozott mennyiségben állnak rendelkezésre.

Annak ellenére, hogy sokan és sokat dolgoznak a cigánypasztorációban Arlótól Siklósnagyfaluig, Nyíregyházától Szombathelyig, egyetlen olyan módszert sem tudunk mondani, ami egységes és mindenhol működik. A szerzetesrendek vezetői, egyházi vezetők dolgoznak azon, hogy a cigánypasztorációs

²⁵ Irányelvek 35.

²⁶ Irányelvek 80.

programok megfelelő háttérrel rendelkezzenek, iskolákat vett át a katolikus egyház, ahol a gyerekeken keresztül a családokat is eléri. Egyre nő azoknak a száma, akik az egyházi kezdeményezésű programokba be tudnak kapcsolódni. Ezzel együtt is ugyanaz a módszer mindenhol, amit Lankó József atya tanácsolt Somos atyának, amikor arról kérdezte, hogy hogyan kell jól csinálni a cigánypasztorációt: *„Legyél minél többet a cigányok között, és ha nagy, irgalmas szíved van, akkor fogod tudni, hogy mit kell csinálnod. Ha nincs nagy, irgalmas szíved, mondhatok neked bármit.”*²⁷ Ezt a jó tanácsot Lankó József atya Sója Miklós görögkatolikus atyától kapta, aki a háború előtt kapott kinevezést Hodászra. Ma sem működik más, ez az egyetlen módszer. Közöttük lenni és észre venni, hogy mire van szükség. A többi kegyelem.

Remélem, hogy mindannyiunk munkája, sok csepp a tengerben, többé teszi a tengert.

²⁷ Rashajok, papok, szerzetesek – Istenes emberek a cigányok között. Szerk.: Tar Éva. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2014.

IRODALOM

1. Balogh Győző János: **A Magyar Görögkatolikus Egyház cigányok között végzett missziója 1936-2016 között.** Doktori értekezés. PPKE HTK, 2019.
2. Rózsahegyiné Juhász Éva: **Sója Miklós öröksége Hodászon.**
Cigány Néprajzi és Történeti Egyesület Romológiai Kutatóintézete, 2004. Szekszárd.
3. **A hodászi cigányok papja** (Sója Miklóssal beszélget Győri Béla).
In: *Vasárnapi Újság. Válogatás a népszerű rádióműsor adásaiból. 1.* Szerk.: Győri Béla, Király Edit, Rapcsányi László. Új Idő Lap- és Könyvkiadó Kft. 1989. Budapest. (Új Idő Könyvek) 9-19. o.
4. **Rashajok, papok, szerzetesek – Istenes emberek a cigányok között.** Szerk.: Tar Éva.
Jezsuita Kiadó – Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, 2014. Budapest.
(Jezsuita könyvek. Tűz és lélek)
5. **Irányelvek a cigánypasztorációban.**
Vándorlók és Utazók Lelkigondozásának Pápai Tanácsának dokumentuma.
Róma, 2005. december 8.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	1
A CIGÁNYPASZTORÁCIÓ KEZDETEI	4
PILLANATFELVÉTEL A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYPASZTORÁCIÓRÓL	9
A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYPASZTORÁCIÓ ERŐSSÉGEI.....	11
A CIGÁNYPASZTORÁCIÓ GYENGESÉGEI.....	14
VESZÉLYEK A CIGÁNYPASZTORÁCIÓBAN	18
LEHETŐSÉGEK A CIGÁNYPASZTORÁCIÓBAN	21
JAVASLATOK	25
IRODALOM.....	29